

med hälsning från ordföranden

Var hälsade alla geografer i höstmörkret!

Sommarens ljus och höstens vackra färger och dofter ligger bakom oss. Måhända har flera av er redan sett säsongens första snö eller fått erfara elavbrott orsakad av stormen. Denna hälsning skall dock gå i en positiv anda. Jag har skrivit tillräckligt om en minskning av antalet geografigymnasielärarstudenter och geografitimmars på gymnasiet. Något som också har påverkat antalet medlemmar.

Föreningen är dess medlemmar och läser man i detta nummer av Notiserna blir man glad. Det bubblar av kreativitet bland medlemmarna. Det ser man bland annat under kretsarnas meddelanden. Mycket pågår: man provar nya vägar, man vågar, man möter nytt. Det är roligt att se detta! Men inte bara kretsarna står för kreativitet och nytänkande. Uppsala universitet som ju ”ansvarar” för de nationella geografiproven i grundskolan bjuder in till fortbildning i GIS (i samarbete med Karlstad universitet). En ny tjänst med kvalitetssäkrade undervisningstips har också lanserats med Lena Molin som drivande kraft. Besök siden och låt dig inspireras och inspirera andra.

Hur jobbar ni på övriga universitet? Vad forskas det om? Hur undervisar ni? I förra numret skrev Thomas Wimark intressant och problematiserande om toleranspedagogik

och normkritisk pedagogik. Ett bra exempel på hur geografiämnet förändras och ställs inför nya utmaningar. Det leder till kreativitet och reflektion. Har du liknande erfarenheter? Kontakta vår redaktör och dela med dig till övriga medlemmar.

Att vara geograf innebär att vara öppen för platser berättelser och att läsa och tolka olika rum och landskap. Ett utmärkt exempel på detta ser vi i Ralf Carlssons artikel om Åland. Varje plats är unik, men har den också drag som den delar med andra platser. Hur läser du och tolkar din hemvist? Hur arbetar du med det lokala? Dela med dig av dina didaktiska kunskaper till David Örbring som skriver Ämnesdidaktiska hörnet, se sid 143.

Föreningen uppmanas ofta att uppmärksamma goda geografer, goda geografiska pedagoger. Vet du någon som brinner för ämnet och som förmedlar detta på ett utmärkt sätt? Kontakta någon av oss i styrelsen.

Födelsedagskalaset och geografiseminariet kom av sig, men vi kommer igen. GR fyller 81 år nästa år – då blir det kalas. 19–20 september 2014 i Uppsala. Markera detta i din kalender.

Hoppas att ni alla känner er stolta över att vara geografer. Geografi är världens och framtidens ämne, inte illa eller hur?

Vänligen Karin Wakeham

kretsar kallar

Mycket av kretsarnas verksamhet annonseras först och ibland endast på Geografilärarnas riksförenings sajt www.geografitorget.se. Via sajten går det också att prenumerera (gratis) på Geografitorgets Nyhetsbrev och på det sättet få information om de senaste uppdateringarna, kallelser till möten, föredrag, exkursioner och annat.

Kan GIS va' något för dig?

Onsdagen den 20 november 2013 – Södra kretsen

Under ledning av Per Schubert, lektor i geografi på Malmö högskola, får vi en introduktion till geografiska informationssystem (GIS) ur ett skolperspektiv. Per kommer att bl a att ta upp Google Earth och Quantum GIS och hur man kan tänka sig att använda detta i skolan.

När: Onsdag 20/11 18.00

Var: Malmö högskola, Orkanen, samling utanför receptionen.

Hur: Avgift: 50 kronor för medlemmar i Geografilärarnas Riksförening, 100 kronor för övriga. Enklare förtäring ingår.

Anmälan senast onsdagen 13/11 till magnusgrahnlund@hotmail.com

Jubileumsseminarium den 19–20 september 2014

(flyttat från september 2013)

Intresset för att fira föreningens 80-årsdag (2013) har varit stort. Dock har åtstramningar i skolbudgetar påverkat antalet anmälningar. Styrelsen kommer dock att göra ett nytt försök till samling av landets geografilärare 2014.

Så boka redan nu 19–20 september 2014!

Vänligen styrelsen

Kronobergskretsen avhåller Årsmöte

Tisdagen den 4 februari kl 19.00 i sal Moberg på Universitetet i Växjö. Sedvanliga årsmötesförhandlingar och geografisk föreläsning. Eftersits.

Stockholmskretsen

Vi, Stockholmskretsen, har planerat att ha ett styrelsemöte/kretsmöte tisdagen den 11 nov kl 17.30 i Geohusets allrum. Markplanet.

Intresserade medlemmar och personer som skulle vilja bli medlemmar är också välkomna. Eftersom årsmötet bara hade 6 deltagare ser vi fram mot större uppslutning denna gång.

Vi kommer att bl.a. diskutera vårens program. En idé är att ha 3 sammankomster och behandla 1–2 länder/gång från östra Europa. Vi kommer att börja med Moldavien onsdagen den 15 januari. Kretsens sekreterare Ewonne Göransson besökte just Moldavien hösten 2013 och kommer att belysa landet med bilder och ur olika aspekter.

Under våren 2014 kommer vi att ha ett årsmöte i början av april, troligen tis 8 april, där vi hoppas kunna välja en ny styrelse där åtminstone en ny ordförande kan ta vid. Undertecknad slutar att vara aktiv i skolan under vt 2014. Stockholmskretsen behöver en ordf. som arbetar aktivt på någon av nivåerna där våra medlemmar finns, grundskola, gymnasieskola och/eller högskola/universitet.

Skicka kommentarer om ovanstående till Stockholmskretsens ordf. Gunvor Larsson, Stockholm. gula@enskildagymnasiet.se.

Södra kretsen bjuder in till Exkursion i Tanzania

När?

Ca 23 oktober – 2 november 2014

(OBS! datum är ändrat jämfört med tidigare annons)

Var?

Nordvästra Tanzania (Kagera-regionen)-Serrengeti-Ngorongoro-Arusha.

Hur?

Fokus på natur- och kulturgeografi men även en del samhällskunskap och historia. I resan ingår flera mindre eller större exkursioner, safari, studiebesök på skolor, didaktik i tanzaniska skolor.

Se också S:t Petri skolas Tanzania-blogg: <http://petritanzania.wordpress.com>

Pris: Ca 25 000:- (vaccinationer, visum och medlemskap i Geografilärarnas Riksförening tillkommer)

Vid stort intresse kör vi en studiecirkel med fyra träffar inför Tanzania och med start i november 2013.

Intresserad? Hör då snarast av dig till Magnus Grahn.

I maj 2014 görs sedan en definitiv anmälan.

Anmäl dig till:

magnusgrahnlund@hotmail.com

Information: Magnus Grahn, 070-24 89 678

notiser

Nationella prov i geografi

Välkomna att besöka hemsidan för Nationella prov i geografi åk 6 och 9 (www.natprov.edu.uu.se). Via hemsidan sprider vi information om de nationella proven och här kan ni ladda ner 2013 års ämnesprov i geografi. Det finns även en flik med *Demofrågor* som tillsammans med vårens ämnesprov kan användas i undervisningen. Vi söker ständigt geografilärare som är intresserade att på olika sätt stödja oss i utvecklingen av kommande nationella prov. Klicka på fliken *Intresseanmälan* och bestäm dig för att arbeta tillsammans med oss – vi ser fram emot din intresseanmälan.

Ditt deltagande gör skillnad!

Lena Molin, Projektledare

Nationella prov i geografi åk 6 och 9

Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet

E-mail: lena.molin@edu.uu.se

Rapport från Vänerkretsens exkursion och årsmöte

Om man är med i Vänerkretsen så får man ständigt nya lärdomar. Så också detta år när vi samlades i Hagfors och Uddeholm 21 sept 2013.

I stadshuset ställde både näringslivsutvecklaren, Anders Bäcker och ordföranden i kommunstyrelsens arbetsmarknadsutskott, Göran Eriksson, upp. Hagfors historia är ju egentligen Uddeholmsbolagets med start redan på 1500-talet. Järnmalm, skog och vattenkraft har format bygden från tackjärn till våra dagars stål av högsta kvalitet.

Kommunen, med 12 000 innevånare, tampas med samma problem som många kommuner – vikande befolkningsunderlag vilket har sin grund i låga födelsetal mer än utflyttnings.

Efter kaffet i det fina stadshuset från 1950 då Hagfors blev stad fortsatte vi till kommunens största arbetsgivare Uddeholmsbolaget.

Solen sken när vi blev mottagna av Sven Glans, en strålande bra guide som på sin vackra dialekt lotsade oss genom hela det stora verket, från skrotgården till utlastningen.

Uddeholm är världsledande på stål av högt ställda krav på kvalitet. Många av de press- och gjutverktyg för stål och plast som används i elektronik – och bilindustrin, är tillverkade av stål från Hagfors.

Utgångsmaterialet är skrot, 200 ton råvara går åt per dag. Ljusbågsugnarna som kan ta upp till 65 ton behöver två timmar på sig för att upphetta stålet till smidbart skick, ca 1300 grader. 35 olika stålsorter kan framställas allt beroende på kundens önskemål.

Om dä blir fel då gör vi om, svarade smältaren på frågan om vad som händer om man kör fel ”recept” Det krävs både kunskap, handlag och rutin av dem som utför arbetsuppgifterna, det är dyrt att göra fel även om en kan göer om.

Vi fick följa hela produktionsledet från ugnarna via smedjan till kapning och svarvning.

Att man gör bra stål är man självklart stolta över och av 1 miljon leveranser får man bara ca 70 återleveranser. Största kunderna är Tyskland, Turkiet och Italien, men kunderna finns över hela världen. T.ex. så tillverkar Toyota alla sina verktyg oavsett var i världen fabriken ligger.

Efter lunch på Bruksmässen, en tur på Monica Zetterlundmuseet under utmärkt ledning av Leif Andersson och Järnvägmuseet som Gunnar Eriksson visade på ett förtjänstfullt sätt. så kom vi till Uddeholms herrgård.

På denna anrika herrgård får inte vem som helst komma in men efter det att bolaget kom på fötter efter de vanskliga äventyren på 80- och 90-talet då Böhler gått in 1997 och 2007 då voestalpine tagit över så får alla anställda

komma dit när de får sina 25-års gåvor och när de går i pension.

Så var det givetvis inte på 1700-talet när Bengt Gustav Geijer kom från Bosjön och grundade bolaget och byggde den första herrgården. Vid hans död 1746 så drev hans hustru Lovisa Tranea ensam företaget i fyra år. Hon var väldigt fäst vid huset vilken man förstår när Sven Glans, som visade runt även här, berättade att det gäller att hälsa på henne när man kommer in och de gäster som får tillfälle att festa här tillhålls att inte väsnas för mycket. Går det för vilt till så ser hon till att spegeln i hennes rum far i golvet.

Boytan i herrgården är på 1100 kvadratmeter, stora salonger, en vacker matsal och unika inredningsdetaljer fick vi se och även den omsusade bastun som installerades i en pigkammare på vinden i det anrika huset.

Bengt Bengtsson och Lars Segerpalm hade planerat denna strålande dag. Tack!

2014 samlas vi kring livsmedelsindustri och vindkraft i trakterna av Götene och Källby. Välkomna då, som vanligt näst sista lördagen i september.

Ann Engström-Åberg
sekr och kassör

Välkommen till kollokviet **Geografin i sociala medier** *– Kartera eller karteras*

Datum: 5 november, 13.00–16.30

Plats: Kungl. Vetenskapsakademien, Lilla Frescativägen 4A, Stockholm

Värd: Svenska nationalkommittén för geografi.

Kollokviet kommer ta sin utgångspunkt i de tekniska möjligheterna inom positio-

neringsteknik och sociala medier. De inbjudna talarna kommer att belysa olika aspekter för hur vi kan hjälpa till med kartläggning genom sociala medier och hur samhällstjänsten använder möjligheterna att kartlägga oss. Målet är att stärka banden mellan forskare, lärare och användare samt att belysa hur viktigt geografin och positionering har blivit i vårt moderna samhälle.

Under pausen kommer lärare och elever från två gymnasieskolor (Globala gymnasiet, Stockholm och Rudbeckianska gymnasiet, Västerås) visa hur de arbetar med digitala verktyg i geografiundervisningen.

- 13.00 Introduktion – Geografin i sociala medier
- 13.15 I vardagens spår – Tidsgeografisk visualisering Kajsa Ellegård, Linköpings universitet
- 14.30 Användarskapade kartor, Ingemar Bengtsson, Ledamot i nationalkommittén samt Director Strategic Operation @ HERE, Nokia
- 15.15 Kaffe och te
- 15.45 GIS i samhällets tjänst, *Polisen*

Arrangemanget är kostnadsfritt och öppet för allmänheten men föransökan via <http://kva.se/kalendarium> krävs.

Inbjudan – Fortbildning i Geografi

Till dig som är lärare i geografi inom grundskolan och/eller gymnasieskolan Geografiska Informationssystem (GIS) finns angivet i geografikursplanerna för grundskolan (Lgr 11) och gymnasieskolan (Lgy 11). Intresset för GIS ökar i takt med att efterfrågan på giskunniga personer ökar. Den geografiundervisning som bedrivs i Sveriges skolor inrymmer en ännu slumrande utvecklingspotential men som nu är på väg att väckas till liv. Nya

former av geoinformation och mera tillgängliga och mera lättanvända nätbaserade GIS-program har samtidigt öppnat nya möjligheter att integrera GIS i undervisningen.

Den 28 och 29 november erbjuder vi lärare att fortbilda sig i GIS och Geoinformation till ett subventionerat pris. Kursen kommer att fokusera på tillgängliga former av Web-GIS, och hur man kan utveckla lärandestrategier kring rumsligt tänkande med hjälp av detta. Det blir praktiska tillämpningar med exempel anknutna till de svenska kursplanerna. Lärare under kursdagarna är geografen Luc Zwartje från Universitetet i Gent som har ett uppdrag från EU att implementera geoinformation och GIS i geografiundervisningen.

Var med och bidra till att utveckla geografiundervisningen i Sveriges skolor – anmäl dig till en intressant fortbildningsdag.

Karlstad Universitet den 28 november, kl. 9.00–16.00

Uppsala Universitet den 29 november, kl. 9.00–16.00

Kostnad: 250:-

Begränsat antal deltagare – anmäl dig snarast och senast den 15 november.

Du anmäler dig till fortbildningsdagen i Karlstad genom att maila gabriel.bladh@kau.se och till Uppsala genom att maila lena.molin@edu.uu.se

Lena Molin, Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet. E-post: lena.molin@edu.uu.se

Gabriel Bladh, Institutionen för geografi, medier och kommunikation och Centrum för Samhällsvetenskapernas didaktik, Karlstads universitet. E-post: gabriel.bladh@kau.se

Kungl. Vitterhetsakademiens pris

Till

Föreningen Lärarna i Ekonomiska ämnen
Föreningen Lärarna i samhällskunskap
Geografilärarnas Riksförening

Kungl. Vitterhetsakademiens pris för berömvärd lärargärning.

Kungl. Vitterhetsakademien har sedan 1995 delat ut ett lärarpris inom de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnena, i syfte att markera dessa lärares viktiga roll. Priset är tänkt som ett erkännande och en uppmuntran, inte bara för pristagaren utan för alla lärare inom skolväsendet. Priset, som denna gång är på 50 000 kr samt 20 000 kr till skolans bibliotek, utdelas vid Akademiens årshögtid i Riddarhuset i Stockholm den 20 mars 2014. För 2014 års pris har valts ämnena samhällskunskap, ekonomi och geografi. För att få en så god och rättvis täckning över landet som möjligt vid urvalet av pristagare (som får representera alla goda lärare) vänder vi oss till bl. a. ämneslärarföreningarna med en vädjan om medverkan i nomineringen av kandidater. Om föreningen har livaktiga lokalavdelningar vore det av stort

värde om de också fick ta del av denna inbjudan. Det slutliga urvalet görs därefter av en priskommitté inom Akademien. Om utfallet av nomineringen motiverar detta kan Akademien utdela upp till tre pris år 2014. Nomineringen bör innehålla den föreslagna kandidatens namn, ålder, ämne, bostadsadress, e-postadress och kortfattad motivering samt skolans namn och adress.

Ingen kan göra anspråk på att kunna utse ”Sveriges bästa lärare”. Vår ambition är att ge priset till lärare som utfört och ännu utför en särskilt berömvärd lärargärning – i klassrummet och/eller genom pedagogiskt utvecklingsarbete. Akademien är tacksam för nomineringar senast den 31 oktober 2013 till kansli@vitterhetsakad.se eller med vanlig post till.

Ständige sekreteraren, Kungl. Vitterhetsakademien, Box 5622, 114 86 Stockholm.

Tack på förhand för Er medverkan.
Med vänliga hälsningar
Birgitta Svensson
Akademiens ständige sekreterare

Ny webbtjänst med undervisningstips! ACEDU.se

Nyligen lanserades en ny webbtjänst som bland annat Lena Molin utvecklat i samarbete med Uppsala universitet. Syftet med webbtjänsten är att kvalitetssäkra den undervisning som bedrivs från Förskola till Gymnasieskola i alla ämnen. De utgår från Skollagen som anger att all undervisning ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Kvalitetssäkringen utförs av kvalitets-

team som består av lärare, ämnesdidaktiker, metodiker och forskare.

Sajten har precis ”gått live” www.acedu.se

Lena Molin
Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet
E-mail: lena.molin@edu.uu.se

kontakt med kretsarnas styrelser

*Fullständiga uppgifter om kretsarna, deras styrelser och verksamhet finns på
www.geografitorget.se*

Södra kretsen

Ordförande: Magnus Grahn, Ö Vallgatan 5
B, 223 61 Lund
mejl: magnus.grahn@uvet.lu.se

Stockholmskretsen

Ordförande: Gunvor Larsson, Furunäsvägen
12, 181 43 Lidingö, tel: 08-765 5307,
mejl: gula@enskildagymnasiet.se

Östra kretsen

Ordförande: Pia Anderson, Kungsbro Grind-
torp 2, 590 75 Ljungsbro, tel 013-663 89,
mejl: piaan613@gmail.com

Vänerkretsen

Ordförande: Henrik Sahlin, Örebro
Sekreterare och kassör: Ann Engström
Åberg, Hjortronstigen 2, 695 30 Laxå, tel:
072 214 07 16
mejl: ann.engstrom-ahberg@telia.com

Västra kretsen

Ordförande: Anneli Andersson-Berg
(Katrinelundsgymnasiet), Haga Nygata 29
A, 413 01 Göteborg, tel: 031-13 39 96, 0704
156085, mejl:
anneli.andersson.berg@educ.goteborg.se

Kronobergskretsen

Ordförande: Peter Bengtsson, Västerportsvä-
gen 22, 352 62 Växjö,
mejl: peter.bengtsson@tingsryd.se

Ämnesdidaktiska hörnet

Geografiska verktyg

Didaktiken ställer tre frågor till geografiämnet – **hur, vad och varför**. I förra numret skrev jag kort om GIS och gav tips om länkar att använda i GIS-undervisning, på det sättet halkande jag in på både hur och vad. Detta nummer handlar det ämnesdidaktiska hörnet om min definition av geografiska verktyg, vilket kan kopplas till **hur** läraren undervisar i geografi. Det geografiska verktyg jag kan identifiera är:

- Kartor och tematiska kartor
- GIS (Geografiska informationssystem)

- Exkursion och fältstudier
- Statistik med ett rumsligt perspektiv
- Flygfoto, bilder och filmer
- Geografiska frågeställningar

Till en början kan kartan användas som ett verktyg för att eleverna ska lära sig att orientera sig och dra slutsatser om platser. Viktigt är att lära sig symboler, skala, projektioner och gradnät. Ett självklart verktyg i geografi är således den klassiska kartan och kartboken.

Nyligen fick jag tag på en barnbok med tematiska kartor till mina barn som heter *Viktiga kartor – för äventyrare och dagdrömma-*

re av Sarah Sheppard¹. Den är för små barn 3–6 år men det som slog mig är hur oerhört fascinerade det är med tematiska kartor. I boken länkas olika tema som farliga djur och mystiska platser ihop med det rumsliga. På liknande sätt men på mer avancerad nivå går det högre upp i skolan att koppla det mesta innehåll till ett rumsligt perspektiv och tematiska kartor. Den tematiska kartan kan exempelvis användas till undervisning om demokrati och pressfrihet, energi och resurser, befolkning och migration, miljöförstöring, klimat och livsvillkor. Statistik i förhållande till rumslighet kan på liknande sätt vara ett användbart verktyg i geografi. Skillnaden mellan detta verktyg och den tematiska kartan är främst presentationen av materialet. Den tematiska kartan och statistiken kan vara verktyg för eleverna att **hämta information** som de sedan ska använda på något sätt i reflektions- och analysarbete.

GIS (geografiska informationssystem) skrev jag om i förra numret av Geografiska Notiser² och jag kommer därmed inte skriva utförligt om detta här. Men jag ska poängtera att GIS har ett stort användningsområde och att det kan ses i samband med digital kompetens. Eleverna kan genom att använda GIS hämta information digitalt och hantera information digitalt, vilket kan sägas vara en del av den digitala kompetensen som lyfts fram styrdokument³.

Bilder, flygbilder och filmer kan vara intressanta redskap i geografi för att hämta information som har en rumslig koppling. Informationen kan fungera som utgångspunkt i reflektion och analys. Bilder och foton kan till exempel sättas i relation till kultur- och naturlandskap och till andra geografiska termer.

Den klassiska naturgeografiska exkursionen är givetvis mycket användbar för att undersöka lokala fenomen. Men jag skulle

vilja bredda exkursionen och fältstudier till att även omfattas av flera delar av innehållet i geografi. Undersökningar av stadsmiljöer, boende, transport, kommunikation och studier av vardagsliv kopplat till värderingar och prioriteringar är intressanta objekt för exkursioner och fältstudier. Det går också att göra exkursioner och experiment på skolan eller i klassrummet, som t.ex. de lektionstips om olika typer av material som ges på www.geologinsdag.nu

Slutligen skulle jag vilja benämna geografiska frågeställningar som ett sätt angripa hur du kan arbeta med geografi. Ett förslag är att arbeta med den vedertagna frågan – **Varför så, just här?** – som en utgångspunkt för att sedan anpassa frågan till det du/ni studerar för tillfället. Det skulle kunna vara: Varför är det stor fattigdom just här trots mycket naturresurser? Varför sker det mycket jordbävningar just här? Varför ser natur och samhälle ut som de gör på just den här platsen?

Jag vill också tacka de geografintresserade som tagit sig tid att skriva till mig efter förra numret och uppstarten av ämnesdidaktiska hörnet. Era tankar och idéer är mycket uppskattade. I nästa nummer (nr 1 2014) kommer jag skriva om skönlitteratur kopplat till geografi. Har du några intressanta idéer om detta kan du skicka ett mail: david.orbring@gmail.com

Noter

1. Sheppard, Sarah (2013). *Viktiga kartor: för äventyrlare och dagdrömmare*. Stockholm: Bonnier Carlsen.
2. GN nr 3 2013.
3. Lgr11 och Lgy11

David Örbring
Doktorand i utbildningsvetenskap med inriktning på geografämnets didaktik
Institutionen för utbildningsvetenskap
Lunds universitet, Campus Helsingborg